

свойственни и на гърците до времето на Филиппа и Александра Македонски. Обема, размъритъ и характера на римскитъ войни въ това време не можали да бждатъ особено значителни и важни, по ограниченността и на политическитъ, и на военнитъ цѣли, и на театритъ на войнитъ, и на военнитъ дѣйствия, и на числото и силата на римскитъ армии, и на географическитъ свѣдения. Но вече 1-та и особенно 2-та пунически войни значително разширили областта на войната у римлянитъ, и тя, съразмърно съ увеличението на важността и значението на политическитъ и военни цѣли и на театритъ ѝ, както и на числото и силата на римскитъ армии и, заедно съ това, съ разширочението областта на географическитъ свѣдения, почнала да взема все по голѣми размъри и да получава все по голѣмо значение и важность. Но и тогава, както и по напрѣдъ, основнитъ начала за воденето на войната отъ римлянитъ били извънрѣдно смѣли, рѣшителни и вѣрни, макаръ и твърдѣ прости и несложни. И въ войната, както и въ боя, като турвали отъ всичко по горѣ прѣимуществово на надирѣварванieto и прѣдначинанието (инициативата) и най рѣшителнитъ настѣпателни дѣйствия въ съвокупность съ всички сили, съ цѣль на рѣшителенъ бой въ открито поле, римлянитъ устрѣмјавали армитъ си отъ собственитъ прѣдѣли въ неприятелскитъ, право тамъ, гдѣто се намирала неприятелската войска, и веднага се трудяли да я разбиятъ въ бой или по другъ начинъ да ѝ нанесатъ рѣшителенъ ударъ. И въ това извънрѣдно имъ способствувала и малобройността на армитъ имъ, и военнитъ тяжести при тѣхъ, и необикновенната имъ удобоподвижность, и бързината на движенията имъ, и особенно обичая всѣка нощъ да се располагатъ въ

укрѣпени лагери и да се сражаватъ отпрѣдъ или близо до тѣхъ — все такива важни прѣимущества, каквито нѣмали даже гърцитъ. Имайки въ всѣки свой укрѣпенъ лагеръ единъ видъ малка подвижна крѣпость, която, заедно съ събранитъ въ нея военни запаси, образувала силенъ и здравъ опоренъ пунктъ, римлянитъ нѣмали нужда да създаватъ въ тила на армитъ си, въ цѣлия край или цѣлата страна, особенно мѣстно основание за дѣйствията си, нито пѣтица за дѣйствия отъ него, нито съобщения съ него, и да обезпечаватъ както тѣхъ, тѣй и фланговетъ и тила си съ дѣйствия въ полето или съ искусствени прѣгради. И за това тѣ имали прѣимуществово да дѣйствуватъ въ коя да е посока съ еднаква бързина, смѣлость и рѣшителность. А за въ случай на несполука, тѣ всѣкога имали задъ себъ си, на близо — надѣжно убѣжище въ укрѣпени тѣ си лагери, въ които можали да се отбраняватъ, като въ малки крѣпости, а на далечъ, въ видъ на резерви — собственитъ си, римски войски въ областитъ на съюзницитъ или на данъкоплатцитъ си.

И тѣй, въ начина и искусството на воденето войната отъ римлянитъ главно, най важно значение имала, както всѣкога и на всѣкъждѣ въ древността, *тактиката*, силни спомагателни сръдства на която давала *полската фортификация*, или, съ други думи, *боя* на открито поле, но подкрѣпенъ и усиленъ въ тила съ *укрѣпенъ лагеръ* и рѣшающъ на бойнитъ полета сѣдбата на армитъ, народитъ и господарствата. За това, като съберемъ всичко, което по горѣ казахме за състоянието у римлянитъ въ това време на тактиката, кастраметацията, фортификацията и полиорцетиката и за начина и искусството на воденето отъ тѣхъ войната, ще получимъ общо